

РОЗДІЛ 2 ПОЧАТКОВА ОСВІТА

УДК 378.091.59

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2023.2.3>

Володимир АНТОНЮК

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-6080-8728

Надія АНТОНЮК

кандидат педагогічних наук, викладач педагогічних дисциплін циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки та психології, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 36, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43010

ORCID: 0000-0002-4283-6629

Бібліографічний опис статті: Антонюк, В., Антонюк, Н. (2023). Студентське самоврядування у ЗВО як важливий чинник формування майбутнього педагога. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2, 15–20, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.2.3>

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ У ЗВО ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У статті розглядається проблема студентського самоврядування та його ролі у підвищенні професійної підготовки майбутнього педагога. На основі аналізу наукового фонду узагальнено підходи до організації освітнього процесу закладу вищої освіти. Домінантним виділено антропологічний, творчий, суб'єктно-об'єктивний, людинознавчий, комплексний, загально-людський, цілісний і діяльнісний підходи. Акцентовується на взаємозв'язку та взаємозалежності виокремлених підходів.

Мета наукової розвідки полягає в теоретичному узагальненні сутності студентського самоврядування та його місця у системі виховної роботи у закладі вищої освіти.

У статті виділено функціональне призначення студентського самоврядування, яке зводиться до максимального вираження та реалізації ініціативи, творчих здібностей здобувачів освіти їх моральних якостей при залученні до управлінської діяльності. Наголошено, що активна участь здобувачів освіти у різних структурах самоврядування є важливим чинником самореалізації особистості, вироблення її стійкої громадянської позиції.

Відзначено про те, що активна участь здобувачів освіти в роботі органів самоврядування уможливує зміни в свідомості людини в найбільш повному виявленні вищої потреби в особистісно-професійному розвитку, забезпечує набуття відповідних знань – базових і професійних. Узагальнено думку про те, що студентське самоврядування є невід'ємним компонентом системи професійної підготовки педагога.

Важливою запорукою успіху діяльності студентського самоврядування визначено організацію особистісно орієнтованої підготовки здобувачів на основі діяльнісного підходу, забезпечення ефективної стійкої педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, впровадження психолого-педагогічних та управлінських освітніх компонентів, інтерактивних технологій навчання.

Ключові слова: студентське самоврядування, ЗВО, особистісно орієнтований підхід, компетентнісний підхід, професійне та особистісне зростання.

Volodymyr ANTONIUK

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025
ORCID: 0000-0002-6080-8728

Nadia ANTONIUK

Candidate of Pedagogical Sciences, Lecturer of Pedagogical Disciplines of the Cyclical Commission of School, Preschool Pedagogy and Psychology, Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council, 36 Voli Ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43010
ORCID: 0000-0002-4283-6629

To cite this article: Antoniuk, V., Antoniuk, N. (2023). Studentske samovriaduvannia u ZVO yak vazhlyvyi chynnyk formuvannia maibutnoho pedahoha [Student self-government in high school as an important factor in the formation of the future pedagogy]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2, 15–20, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.2.3>

STUDENT SELF-GOVERNMENT IN HIGH SCHOOL AS AN IMPORTANT FACTOR IN THE FORMATION OF THE FUTURE PEDAGOGY

The article examines the problem of student self-government and its role in improving the professional training of future teachers. Based on the analysis of the scientific fund, the approaches to the organization of the educational process of the higher education institution are summarized. Anthropological, creative, subject-objective, humanistic, complex, all-human, holistic and activity approaches are highlighted as dominant. Emphasis is placed on the interrelationship and interdependence of the individual approaches.

The goal of scientific research is to theoretically generalize the essence of student self-government and its place in the system of educational work in a higher education institution.

The article highlights the functional purpose of student self-government, which boils down to maximum expression and implementation of initiative, students' creative abilities, and their moral qualities when involved in management activities. Active participation of students in various structures of self-government is an important factor in the self-realization of an individual, development of his stable civic position.

It was noted that the active participation of education seekers in the work of self-governing bodies enables changes in the consciousness of a person in the most complete identification of the highest need for personal and professional development, ensures the acquisition of relevant knowledge – basic and professional. The opinion that student self-government is an integral component of the teacher's professional training system is generalized.

An important key to the success of student self-government activities is the organization of personally oriented training of applicants based on an activity approach, ensuring effective and sustainable pedagogical interaction of the subjects of the educational process, the introduction of psychological-pedagogical and managerial educational components, interactive learning technologies.

Key words: student self-government, higher education, personally oriented and competency-based approaches, professional and personal growth.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Удосконалення системи національної освіти приводить до значних демократичних змін у процесі підготовки майбутніх фахівців педагогічного профілю в Україні. Пріоритетним завданням сучасних закладів вищої освіти є створення сприятливих умов для реалізації інтелектуального і морального потенціалу студентської молоді.

Необхідною передумовою підвищення професіоналізму майбутнього педагога постає потреба формування його нових життєвих стратегій, компетентностей, підвищення рівня

соціальної поведінки, адаптація в сучасному соціумі, конкурентноспроможності.

Як справедливо зазначає О. Пехота, В. Будаєк «виникає необхідність зміни стратегічних, глобальних цілей педагогічної освіти, перенесення акценту зі знань спеціаліста на його людські особисті якості, що постають водночас і як мета, і як засіб його підготовки до майбутньої професійної діяльності» (Пехота, Будаєк, Старева, 2003, 35).

Тобто система підготовки фахівця потребує перебудови екстенсивної моделі «предметно-зорієнтованого знання» на інтенсивну модель формування життєвої компетентності.

Відомо, що професійний розвиток – це процес, що триває протягом усього життя людини і зазнає якісних змін, зумовлених сукупним впливом об'єктивних та суб'єктивних чинників.

Вищезазначене актуалізує проблему студентського самоврядування у ЗВО як одного із компонентів у системі фахової підготовки майбутнього вчителя і водночас суттєвого складника його професійної діяльності в майбутньому, показника його творчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Проблема студентського самоврядування в широкому значенні не є новою. Означений аспект багатовимірний і активно досліджується широким колом науковців: одні акцентують увагу в контексті акмеологічного підходу (А. О. Деркач, О. А. Дубасенюк, Н. В. Кузьміна, І. М. Мельник, Г. С. Сазоненко, З. Ф. Сіверс та інші), інші науковці розглядають проблему в контексті професійної підготовки педагога загалом (Н. В. Кічук, О. А. Ігнатюк, О. М. Микитюк, З. М. Курленд, Л. В. Карамущенко та інші).

Нашу увагу привернули напрацювання Т. В. Білик, О. В. Перепельченко, К. Л. Потопи, О. М. Робуль, Н. В. Семергей.

Не зважаючи на актуальність означеного аспекту, досі бракує досліджень системного характеру стосовно змістової характеристики сутності студентського самоврядування у ЗВО та його ролі у професійній підготовці майбутнього педагога (учителя, вихователя).

Формулювання мети статті та завдань. Мета наукової розвідки – теоретичне узагальнення сутності студентського самоврядування та його місця у системі виховної роботи у ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукового фонду дозволяє констатувати, що існує низка підходів до організації навчально-виховного процесу. Узагальнення результатів досліджень дало можливість Робуль О. М. та Семергей Н. В. виділити наступні підходи: загальнолюдський, національний, народознавчий, культурологічний, діяльнісний, віковий, індивідуальний, диференційний, особистісний (особистісно зорієнтований), діагностичний, педагогічний, науковий, соціологічний, антропологічний, творчий (креативний), технологічний, інформаційний, системний, структурний, суб'єктно-об'єктний, комплексний тощо (Робуль, Семергей, 2001, 108).

Із вищезазначених підходів домінують антропологічний, творчий, суб'єктно-об'єктний, загальнолюдський, цілісний і діяльнісний. Сказане не зменшує ролі та значення інших підходів. Ми підтримуємо думку дослідників (Робуль О. М. та Семергей Н. В.) стосовно тісного взаємозв'язку та взаємозалежності виокремлених підходів, комплексне використання яких в оптимальному поєднанні у кожному конкретному випадку може спричинити позитивний виховний результат та успішну реалізацію сучасної філософії освіти (Робуль, Семергей, 2001, 108).

Питання самоврядування слід розглядати не лише у контексті професійної підготовки майбутнього педагога як організатора дитячого колективу, як виконавця управлінської функції, а й у широкому сенсі – у зв'язку з громадянським становленням особистості. У цьому аспекті слушною є думка О. В. Скрипки: «Загалом зміна суспільно-програмної спрямованості студентів, в якій гармонійно поєднується суспільні та особисті інтереси і переважає прагнення проявити себе в суспільно-корисних видах діяльності – це результати складних і суперечливих соціокультурних змін в Україні, які по новому ставлять проблему підвищення соціальної активності» (Скрипка, 2001, 105).

Власне участь у студентському самоврядуванні дає можливість студенту проявити ініціативу, творчість, здобути чи вдосконалити організаторські здібності, навички, проявити якості лідера, керівника. У Примірному положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах України читаємо: «Студентське самоврядування – це така діяльність за допомогою якої максимально виявляються і реалізуються творчі здібності студентів, формуються моральні якості, підвищується ініціатива кожного за результатами своєї праці. У зв'язку з цим зростає роль студентських колективів по залученню молоді в процес управління навчального закладу» (Наказ Міністерства освіти і науки України від 15 листопада 2007 р. № 1010 «Про затвердження Примірному положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах України»).

Система вузівського самоврядування складна, динамічна і багатофункціональна. Теорія і практика переконливо доводять, що інтегруючою ланкою, ядром у цій системі

є особистість. Оскільки «підготовка до професійної діяльності розглядається у контексті розвитку особистості – як певна частина, аспект або функція цілісного процесу педагогічного керування цим процесом» (Балла, 1996, 120), то цілком правомірно функціональне спрямування самоврядування визначити як цілісний процес удосконалення особистості.

Означені аспекти реалізуються за умови активної участі студента в різних структурних підрозділах самоврядування – академічна група, старостати, деканат, ректорат, рада, конференції, симпозіуми тощо. При цьому важливим є усвідомлена, емоційно виражена орієнтація на конкретний вид діяльності з опорою на прагнення молоді до максимального самовиявлення і реалізацію творчих сил, активного визначення свого майбутнього.

З огляду на те, що сучасне життя вимагає відродження ідеї пріоритету високих моральних цінностей у світогляді людини і суспільства акцентуємо, що результатом роботи студентського самоврядування повинно стати досягнення кожним студентом моральної зрілості, стійкої громадянської позиції.

Досягнення цієї мети мати ґрунтуватися на засаді організаційно-управлінських принципів: демократизм, гуманізм, толерантність, співпраця на основі партнерства з обов'язковим дотриманням принципів наступності, плановості, індивідуального і диференціального підходу.

У педагогіці відома аксіома: інтелект збагачується інтелектом, характер виховується характером, особистість формується особистістю. У нашому контексті учасник органів самоврядування – яскрава, неординарна, приваблива, комунікабельна, відповідальна, толерантна особистість – важлива умова і чинник досягнення успіху у роботі.

Концепція діяльнісного, особистісно-орієнтованого компетентнісного підходів є пріоритетною у вітчизняній педагогіці. Основний принцип – громадянська позиція особи формується через діяльність є обґрунтований сучасними науковцями (І. Д. Бех, П. Р. Ігнатенко, Ю. Д. Руденко).

Практика засвідчує, що випускники ЗВО, які брали активну участь у студентському житті, були членами органів студентського самоврядування, швидше адаптуються до нових умов

праці, вміють спілкуватися з різними людьми на різних рівнях, є більш самостійними у вирішенні професійних завдань, швидко стають лідерами.

Безперечно, робота в органах студентського самоврядування збагачує життєвий, професійний досвід, формує потребу в самоосвіті, самовдосконаленні, сприяє виробленню й удосконаленню організаторських здібностей, комунікативних умінь, забезпечує природне бажання людини самоствердити себе.

Опанування майбутніми педагогами комунікативною компетентністю дозволить реалізувати одне із важливих завдань сучасної освіти: «розвиток особистості і формування громадянина, здатного самостійно та вільно мислити і діяти» (Андрущенко, 2000, 2).

На сьогоднішній день у ЗВО вже склалася чітка ієрархічна структура органів студентського самоврядування. Це, передусім, старостати, деканати, студентська рада, студентський профком, студентське містечко, різні спортивні клуби за інтересами, художньо-мистецькі студії, волонтерські об'єднання тощо.

Уся система органів самоврядування побудована на відносинах у площинах «викладач-студент», «студент-студент» на партнерських засадах. Усі вертикальні та горизонтальні зв'язки цієї системи пов'язані з планами і діями конкретних людей, тому важливо забезпечувати таку діяльність, де жодна особа не випаде з поля зору.

Суттєвим в гармонійності роботи органів самоврядування є атмосфера навчального закладу, підрозділів і реальні відносини, які складаються в колективі академічної групи, курсу, в освітньому середовищі ЗВО.

Органи самоврядування безпосередньо підпорядковані деканату, ректору, профкому, раді з виховної роботи. Відомо, що функції адміністративних органів зводяться до спрямування, координації, контролю, оцінювання та корекцію. Зауважимо, що недопустимим є жорстка і постійна регламентація чи оцінка діяльності студентських органів. Безумовно, із розвитком самоврядування відбувається перерозподіл функцій і повноважень адміністрації, частину з них реалізують здобувачі освіти, громадські організації.

Студентське самоврядування допомагає вирішувати такі питання як: розподіл стипендій,

надання матеріальної допомоги, надання місць у студентських гуртожитках, студентських профілакторіях, базах відпочинку. Органи самоврядування організують клуби вихідного дня, благодійні ярмарки тощо. Актуальною на сьогодні є волонтерська діяльність органів самоврядування із збору різноманітної допомоги ЗСУ, книг та іграшок для дитячих будинків тощо.

Важливо, щоб кожен здобувач вищої освіти розумів, що рівень довіри визначається рівнем відповідальності майбутніх педагогів. Майбутній педагог повинен вміти згуртувати колектив (клас, групу), контролювати і стимулювати роботу своїх однокурсників, колег, приймати рішення, узгоджувати їх з групою, куратором.

Потрібно наголосити, що робота органів самоврядування повинна бути невід'ємною від усієї системи виховної роботи, злагодженою і взаємодоповнюючою, спрямованою на розвиток особистісних якостей здобувачів освіти, розкриття їх внутрішнього потенціалу, ініціативи, творчості.

Власне органи самоврядування є тим майданчиком, де індивід має змогу самореалізації, самовираження, набуття умінь приймати управлінські рішення. Гармонізація різнобічних міжособистісних взаємостосунків є ключовим елементом в роботі органів студентського самоврядування. Етика стосунків між керівництвом та здобувачами освіти вимагає досягнення відповідного такту у середовищі спілкування, що потребує дотримання таких моментів:

– врахування постійного і справедливого бажання здобувачів вищої освіти до самоствердження;

– ігнорування бесід про мораль і настанови із сторони керівництва факультету, ЗВО.

– створення атмосфери відкритості, щирості і морально-психологічного комфорту.

Власне, у врахуванні вищевикладеного матеріалу ми вбачаємо резерв стосовно якісних зміни у змісті й напрямках роботи органів студентського самоврядування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі здійснення теоретичного аналізу і практики ми резюмуємо, що студентське самоврядування є невід'ємним компонентом системи професійної підготовки педагога.

Активна участь здобувачів освіти в роботі органів самоврядування уможливорює зміни в свідомості людини в найбільш повному виявленні вищої потреби в особистісно-професійному розвитку, забезпечує набуття відповідних знань – базових і професійних.

Організацію особистісно орієнтованої підготовки здобувачів на основі діяльнісного підходу, забезпечення ефективної стійкої педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, впровадження психолого-педагогічних та управлінських освітніх компонентів, інтерактивних технологій вважаємо важливою запорукою успіху діяльності студентського самоврядування.

Перспективи подальших досліджень заявленої проблеми ми вбачаємо у вивченні теоретико-методичних засад організації діяльності студентського самоврядування, узагальненні критеріїв виміру ефективності роботи органів студентського самоврядування як важливого чинника розвитку демократії та професійного зростання майбутнього педагога.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кому у ВУЗі належить роль першої скрипки? ... : доповідь директора Інституту вищої освіти АПН України В. П. Андрущенка : «Теоретико-методологічні засади реформування вищої освіти в Україні» на загальних зборах АПН України // Освіта. 2000. 6–13 груд. (№ 57–58). С. 2.
2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 15 листопада 2007 р. № 1010 «Про затвердження Примірного положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1010290-07#Text>
3. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій / О. М. Пехота, В. Д. Будак, А. М. Старева. К. : А.С.К., 2003. 240 с.
4. Психологічні аспекти гуманізації освіти: книга для вчителя / за ред. Г. О. Балла. Київ-Рівне, 1996. 128 с.
5. Робуль О. М., Семергей О. В. Сучасні підходи до виховання студентської молоді. *Виховна робота у вищих навчальних закладах: симбіоз нового і традиційного*. Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (27–28 листопада 2000 року). Кам'янець-Подільський, 2001. С. 110.
6. Скрипка О. В. Деякі аспекти формування особистості студента. *Виховна робота у вищих навчальних закладах: симбіоз нового і традиційного*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, 2001. С.104–107. (Про виховні засади освітнього процесу сучасного вищого навчального закладу).

REFERENCES:

1. Komu u VUZi nalezhyt rol pershoi skrypky? ... : dopovid dyrektora Instytutu vyshchoi osvity APN Ukrainy V. P. Andrushchenka : “Teoretyko-metodolohichni zasady reformuvannia vyshchoi osvity v Ukraini” na zahalnykh zborakh APN Ukrainy // Osvita. 2000. 6–13 hrud. (№ 57–58). S. 2.
2. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 15 lystopada 2007 r. № 1010 «Pro zatverdzhennia Prymirnoho polozhennia pro studentske samovriaduvannia u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy». [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1010290-07#Text>
3. Piekhota O. M., Budak V. D., Stareva A. M. (ed.) (2003) Pidhotovka maibutnoho vchytelia do vprovadzhennia pedahohichnykh tekhnolohii. K.: A.S.K., 240 s.
4. Ball H. O. (ed.) (1996) Psykholohichni aspekty humanizatsii osvity: knyha dlia vchytelia. Kyiv-Rivne, 128 s.
5. Robul O. M., Semerhei O.V. (2001) Suchasni pidkhody do vykhovannia studentskoi molodi. Vykhovna robota u vyshchykh navchalnykh zakladakh: symbioz novoho i tradytsiinoho. Zbirnyk naukovykh prats za materialamy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (27–28 lystopada 2000 roku). Kamianets-Podilskyi, S. 110.
6. Skrypka O. V. (2001) Deiaki aspekty formuvannia osobystosti studenta. Vykhovna robota u vyshchykh navchalnykh zakladakh: symbioz novoho i tradytsiinoho. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet, S.104–107. (Pro vykhovni zasady osvitnoho protsesu suchasnoho vyshchoho navchalnoho zakladu).